

Сёння ў Інстытуце культуры Беларусі распрацоўваюцца тры асноўныя навуковыя тэмы. Першая з іх скіравана на забеспячэнне кадравыга складу ў сферы культуры краіны, перападрыхтоўку кадраў і павышэнне кваліфікацыі. Другая мае на мэце стварэнне базы даных і інтэрнэт-партала культурных каштоўнасцей, што знаходзяцца за межамі Беларусі. Трэцяя тэма вывучае і аналізуе дынаміку развіцця музейнай сеткі Беларусі.

Музей бульбы? Чаму б і не!

меркаванне

Ірына ЛАПЦЕНАК,
прарэктар Інстытута культуры Беларусі,
кандыдат філалагічных навук

Як вядома, сёння ў культурнай прасторы Беларусі склалася разгалінаваная музейная сетка. Яна ўяўляе з сябе сукупнасць музеяў, што дзейнічаюць на пэўнай тэрыторыі і адлюстроўваюць гісторыю сацыяльна-эканамічнага і сацыякультурнага асяваення тых або іншых мясцін.

Выяўленне перспектывы развіцця музейнай сеткі звязана з арганізацыйнымі інавацыямі, якія павінны павысіць эфектыўнасць працы музейных устаноў і палепшыць сістэму кіравання музейнай дзейнасцю. Так, да прыкладу, сёння ў многіх замежных краінах адбываецца працэс фарміравання інавацыйных структур музейнай сферы і галіны культуры. Ствараюцца музейныя кластары і шматфункцыянальныя культурныя цэнтры, аб'яднаныя для

правядзення сумеснай праектнай дзейнасці. На жаль, у нас музеі пакуль існуюць, фактычна, самі па сабе, а музейшчыкі не ведаюць, што цікавага адбываецца ў іхніх калег у суседніх абласцях ды нават раёнах. Такога, як я лічу, быць не павінна. Наадварот, варта распрацоўваць як мага больш сумесных праектаў, ствараючы запатрабаваны і якасны прадукт, як гэта здаўна робяць за мяжой.

Таксама, на маю думку, у краіне вельмі не стае новых відаў музеяў. А нам сёння ні ў якім разе нельга забываць пра тое, што запатрабаванасць музея грамадствам знаходзіцца на першым месцы. Таму варта абавязкова думаць над тым, як зацікавіць сваёй экспазіцыяй любога наведвальніка.

Зараз у свеце ствараюцца музеі, якія прывабліваюць турыстаў адметнымі ідэямі, тэхналогіямі, актуальным зместам. Сярод іх вылучаюцца, да прыкладу, музеі, дзе сабраны тая або іншыя калекцыі прадметаў. Такія ўстановы, як Музей хатняй іконы, Музей лялек, Музей старадаўніх інструментаў, Музей эксплібрыса ці Музей мініяцюрнай кнігі, заўсёды змогуць разлічваць на цікавасць наведвальнікаў. Магчыма, варта і нам падумаць пра нешта падобнае?

Да адметных музеяў, якія абавязкова наведваюць айчыныя ці замежныя турысты, можна аднесці і тыя, што таскуюць нацыянальныя з'явы ды працэсы. Назаву, да прыкладу, Музей нацыянальнай кухні ў Перу ці Музей сала ва Украіне. Чаму б у Беларусі не падумаць над стварэннем падобных устаноў, скажам, Музей бульбы?

Сёння ў свеце існуюць такія ўстановы, якія прывабліваюць наведвальнікаў сваёй інтэрактыўнай формай: Музей-карабель, Музей-тэатр "Ледніковы перыяд", Музей-лабі-

рынт. А, напрыклад, у Германіі існуе Музей глусні, а ў Харватыі — Музей няшчаснага каханьня. Угэўнена, што і ў Беларусі падобныя ўстановы наведвалі б куды лепш, чым звычайны нам раённыя музеі, скіраваныя, у асноўным, на крэатыўную ды гістарычную тэматыку...

Угэўнена, з цягам часу ў нашай краіне з'явіцца і свае, унікальныя не толькі для краін СНД, але і Еўропы, "луўры" ды "эрмітажы". Галоўнае, што нам трэба рабіць пры далейшым фарміраванні музейнай сеткі, дык гэта пазбягаць стварэння музеяў-двайнікоў, а таксама засяродзіць увагу на развіцці музейных устаноў новага тыпу, якія пакуль не атрымалі шырокага распаўсюджвання ў Беларусі ці ўвогуле адсутнічаюць. Гэта, акрамя ўжо згаданых, дзіцячыя ці жывыя музеі, закансерваваныя ў часе, з дэманстрацыяй старажытных тэхналогій (майстэрні, крамы, пякарні), прамысловыя музеі (якія прадстаўляюць унікальныя формы індустрыялізацыі краіны ці рэгіёна), музеі навукі і тэхнікі, музеі сацыяльнай гісторыі, віртуальныя музеі ды многія іншыя...

Напэўна, ні для каго не сакрэт, што сёння ў многіх установах культуры Беларусі ўкараняецца праектная дзейнасць. На маю думку, стварэнне ды ўвасабленне новых праектаў — перспектывная і значная з'ява сучаснага культурнага працэсу. Больш за тое: можна з упэўненасцю сказаць, што праектная дзейнасць сёння істотна ўплывае на трансфармацыю навукова-даследчай дзейнасці многіх арганізацый сферы. У тым ліку і Нацыянальнай бібліятэкі.

Перспектыва — праекты

меркаванне

Алес СУША,
намеснік дырэктара па навуковай
работе і выдавецкай дзейнасці
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

авязковыя апрабавыя і ўкараненне атрыманых вынікаў у практычную дзейнасць.

Так, навуковыя даследаванні, якія рэалізуюцца ў рамках дзяржаўных ды інвестыцыйных праграм, з'яўляюцца менавіта навуковымі праектамі. Напрыклад, комплекснае навуковае заданне Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па распрацоўцы рэкамендацый да аптымізацыі бібліятэчнай галіны вымагала, у першую чаргу, стварэння міжведамаснай рабочай групы, у склад якой увайшлі прадстаўнікі не толькі розных структурных падраздзяленняў НББ, але і іншых бібліятэк, навучальных устаноў ды Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Такі фармат працы дазволіў зрабіць шырокі аналіз праблемы і знайсці найлепшыя шляхі яе вырашэння (з вынікама дадзенай працы "К" абавязкова азнаёміць чытачоў у асобным артыкуле. — Рэд.).

Гэта ж датычыцца і іншых навукова-даследчых работ Нацыянальнай бібліятэкі, для выканання якіх нярэдка ствараюцца часовыя навуковыя калектывы з запрашэннем у іх склад супрацоўнікаў НАН Беларусі. У якасці прыкладу можна прывесці навуковыя даследаванні, звязаныя з вывучэннем, бібліяграфічнай і віртуальнай рэканструкцыяй кнігазбору Радзівілаў, а таксама вывучэннем кніжнай спадчыны Францыска Скарыны.

Таксама праектамі з'яўляюцца падрыхтоўка і правядзенне розных навуковых акцый (канферэнцый, кангрэсаў, форумуў, семінараў, "круглых сталоў"), калі яны адбываюцца паводле дакладна вызначанага плана, прадугледжваюць пэўны аб'ём фінансавых выдаткаў і стварэнне каманды спецыялістаў, якая на працягу пэўнага часу будзе займацца падрыхтоўкай адпаведнага мерапрыемства. У якасці

прыкладу адзначу тыя праекты, што ладзяцца "Нацыяналкай" штогод. Гэта Міжнародны кангрэс "Бібліятэка як феномен культуры", Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні, навукова-практычная канферэнцыя "Электронная культура", а таксама перыядычны Форум бібліятэкараў Беларусі.

Вельмі значным у навуковым аспекце для нас з'яўляецца супрацоўніцтва з Нацыянальнай акадэміяй навук краіны. Асабліва гэта датычыцца справы пошуку і вяртання ў Беларусь найбольш каштоўных кніжных помнікаў айчынага паходжання, якія апынуліся за межамі нашай краіны. У рамках гэтай дзейнасці НББ быў набыты шэраг рэдкіх і каштоўных кніг. Сярод іх усе першыя выданні знакамітай працы Казіміра Семяновіча "Вялікае мастацтва артылерыі" (1650, 1651, 1676, 1729 гг.), старажытны беларускі "Псалтыр" (Вільня, 1782 год), "Жыцця святых" Дзмітрыя Растоўскага з самай старажытнай графічнай выявай Магілёва (Магілёў, 1702 год), унікальная калекцыя старажытных беларускіх карт ды некаторыя іншыя. Найбольш дарагія выданні набыты пры фінансавай падтрымцы беларускіх і замежных устаноў і арганізацый. Прычым нярэдка ме-

навіта супрацоўнікі НАН Беларусі выступалі ў якасці экспертаў пры навуковай ацэнцы помнікаў.

Але варта абавязкова сказаць і аб тым, што найбольш ярка сумесная навукова-практычная дзейнасць НББ ды НАН Беларусі выявілася ў рамках рэалізацыі выдавецкіх праектаў. Так, яшчэ ў 2009 г. сумеснымі намаганнямі супрацоўнікаў НББ і Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы было завершана навуковае даследаванне, прысвечанае Слупцаму Евангеллю. У выніку сумеснай працы спачатку пабачыла свет электроннае выданне, а пасля і факсімільнае ўзнаўленне гэтага ўнікальнага помніка, якое суправаджалася грунтоўнымі навуковымі каментарыямі.

Акрамя таго, супрацоўнікі НББ ды розных інстытутаў НАН Беларусі прымалі актыўны ўдзел у рэалізацыі шматлікіх выдавецкіх праектаў па факсімільным узнаўленні кніжных помнікаў. Гэта "Буквар" (Вільня, 1767 год), Полацкае Евангелле (канец XII — пачатак XIII ст.), Баркалабаўскі летапіс (2013 год), "Посах кіравання" Сімяона Полацкага (1667 год), Тураўскае Евангелле (XI ст.), "Кніжная спадчына Францыска Скарыны" (1517 — 1525 гады). Так што глэн ад праектнай дзейнасці, як бачыце, відавочны.

Найперш варта адзначыць, што працаваць з аўтэнтычным фальклорам ("жывым" этнамастацтвам, якое і з'яўляецца нематэрыяльнай культурнай спадчынай) у вышэйшай школе пачалі нядаўна. Адзін з першых такіх досведаў у Беларусі — кафедра этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Створана яна не так ужо і даўно: у 2003-м. Але ўжо з 2009 — 2010 гадоў кафедра стабільна знаходзіцца ў пяціёрцы лідараў па аб'ёме навуковых публікацый у БДУКІМ і мае адзін з наймацнейшых навуковых складаў універсітэта.

"Прарыў" без традыцый немагчымы

меркаванне

Вячаслаў КАЛАЧЭЙ,
загадчык кафедры этналогіі і фальклору
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
культуры і мастацтваў

актывна працуюць этнафонаўцаў: Таццяна Пладунова, Наталія Петухова, Ларыса Рыжкова, Эwelіна Шчадрына, даследчыкі Алесь Сурба, Вячаслаў Красулін ды іншыя.

Цягам усіх гэтых гадоў кафедра выпрацоўвае адукацыйныя мадэлі для вышэйшай школы, якія спрыялі б захаванню ды ахове каранёвай культуры краіны. І сёння мы маем шмат заявак-прасьбаў на падрыхтоўку па комплексных, сістэмна вывучаючых этнакультуру спецыяльнасцях. Напрыклад, такіх, як культурная антрапалогія.

Як вядома, адпаведна нарматывам па ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны, сучасныя фалькларысты павінны праводзіць дзейнасць па трох напрамках. Гэта ахоўная справа (праца з носьбітамі нематэрыяльнай культурнай спадчыны (НКС) у мэтах іх падтрымкі і

дыцый паміж пакаленнямі), этнакультурна-выхаваўчая (праца з дзецьмі і моладдзю ў мэтах інтэгравання НКС у іх асроддзе) ды статыстычна-рэпрэзентатыўная (маніторынг НКС і інфармаванне пра яго вынікі). Таму цягам 2003 — 2009 гадоў калектыву кафедры сумесна з тагачаснымі супрацоўнікамі аддзела традыцыйнага мастацтва Інстытута культуры Беларусі выпрацаваў адпаведную мадэль дзейнасці па перайманні нематэрыяльнай культурнай спадчыны ды ўвёў яе ў навучальны працэс.

З 2011 года наша кафедра распрацоўвае буйную навуковую тэму «Спадчына вуснай традыцыі беларусаў: захаванне і рэвіталізацыя ў XXI стагоддзі». Гэтая тэма прысвечана канцэптуальна-тэарэтычным ды практычным асновам злучэння каранёвай культуры нашага народа з сацыяльна-культурнай практыкай

высвятляем, што патрэбна скарэктаваць у светапоглядзе і мадэлях дзейнасці сучасных навукоўцаў, педагогаў, выхавацеляў, каб такія рэчы, як смяковая і дударская музыка, майстэрства аўтэнтычных спеваў, побытавы танец, традыцыйная этыка, не зніклі канчаткова пад націскам бескантрольнай глабалізацыі і дэгуманізацыі значнай часткі сучаснага свету.

Таму ўдзельнікі створаных часовых навуковых калектываў, згодна з тэмай, сёння здзяйсняюць шэраг даследаванняў. Да прыкладу, па вывучэнні адраджэння смяковай і дударскай музыкі (прафесар Энгельс Дарашэвіч, аспірант Вячаслаў Красулін) ці слупіцкага паясоў (дацэнт Вольга Лабачэўская).

На маю думку, без канцэптуальнага апірышча на этнатрадыцыі, культуру і этнаэкалогію ў сістэмным выхаванні моладзі ні пра які «прарыў» у прамысловых тэхналогіях, у дэзыяне ды нават у якасці жыцця беларускага грамадства сёння казачь проста няма сэнсу. Тым больш, што прыклады падобнай сістэмнай адукацыі ды яе паспяховасці ў розных краінах свету — у нас перад

тай, Нарвегію, Швецыю — тыя краіны, якія сёння знаходзяцца ў шэрагу самых развітых дзяржаў планеты і ў якіх этнатрадыцыі прывіваюцца з самага маленства.

І яшчэ. Не магу не сказаць і аб тым, што сёлета ў БДУКІМ плануецца адкрыць магістратуру па фальклору. Працэс падрыхтоўкі да гэтай значнай падзеі заняў амаль тры гады, але іх, па-праўдзе кажучы, зусім не шкада. Бо што ні кажы, а адкрыццё новых напрамкаў адукацыі ды якаснае навучанне на іх спецыялістаў — няпростая і доўгатэрміновая справа. Увогуле, актыўнай моладзі сёння ёсць куды імкнуцца. У тым ліку — і на нашай кафедрэ этналогіі. Напрыклад, адразу тры магістранткі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі — нашы выпускніцы — атрымалі ў мінулым годзе на рэспубліканскім конкурсе навуковых работ дыпломы I ступені. І гэта сапраўды беспрэцэдэнтны выпадак для адной кафедры.

Меркаванні на развароце занатаваў Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ